

Heinrich Böll Vakfı'nın yıllarca Türkiye bürosunun temsilciliğini yapan Ulrike Dufner ile benim katıldığım Uyum ve Mültecilerin Geliş Nedenlerini konu alan panel 25 Eylül günü Hamburg'da yapıldı. Dufner iyi Türkçe bilmesine ve ben de konuyu Almanca anlatabilecek olmama rağmen düzenleme gereği panel iki dilli olarak yürütüldü ve izleyiciler için eviri yapıldı.

Dufner 15 yıl Türkiye'de bulunmuş, Suriyeli mültecilerin durumunu iyi biliyor, özellikle sınır kentleri olan Mardin ve Antakya'ya gitmiş. Son olarak Almanya'dan dönüşünde süresiz oturma izni bulunmasına rağmen Türkiye'ye sokulmamış. Mahkemeye başvurmuş ancak bu konuda henüz herhangi bir gelişme bulunmuyor.

Aşağıda paneldeki konuşmasını bulacaksınız.

"Konuşmamda  konu üzerinde duracağım: uyum kavramıyla ilgili sorunlar, Türkiye'den Almanya'ya 40 yıldan fazla zamandır süren ve burada mültecilik/sürgünlük olarak şekillenen gn nedenleri ile değişen yapısı, son bölümde ise Avrupa Sürgünler Meclisi'nin faaliyetleri.

Alman kimdir sorusuna otuz yıl önce verilecek cevapla bugünkü farklıdır. Demografik yapıyla birlikte kültür de değişmiştir. Alman bugün Almanca bilen ve Almanya vatandaşı olan kişidir. Bu Almanlar aile ilişkilerinden sevdikleri yemeklere ve içkilere, iř dışı zamanlarını değerlendirmelerine kadar son derecede çeşitlenmiştir. Çok sayıda evlilikle eski yabancılar ve Almanlar birbirine iyice karışmıştır. Bu temelde uyum kavramının içeriği de değişmiştir.

Dil önemlidir ve birlikte yaşamın gerekli koşuludur. Birlikte yaşamak demek, birbiriyle ilişki kurabilmek demektir, aksi durumda yan yana yaşarsınız ama bu birliktelik değildir. Önceki yıllarda dilin uyum için yeterli olduğu düşünülürdü ama böyle olmadığı görüldü. Sadece Almanya'da değil İngiltere, Fransa ve benzeri diğer ülkelerde de o ülkenin dili en iyi bildiği dil olan, birkaç kuşaktır bu ülkelerde yaşayan ama fikir özgürlüğü ve cinslerin eşitliği gibi temel değerleri paylaşmayan genç ve orta yaşlı çok sayıda insan bulunuyor.

Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinden İslam Devleti'ne katılan çok sayıda genç yabancı değil, bu toplumların insanlarıdır. Kendilerini yaşadıkları ülkenin dilinde ifade ediyorlar. Paris'te Charlie Hebdo dergisini basarak gazetecileri öldüren İslam Devleti militanları polis tarafından kuşatıldıklarında sorulara Fransızca cevap vermişlerdi. Dili bilmekle temel toplumsal değerleri kabul etmek farklıdır. Bu değerleri kabul edenlerin bile her konuda anlaşabildiği söylenemez.

Geçmişteki uyum politikalarının önemli eksiklerinden bir tanesi sosyalizasyona gereken oranda dikkate almamasıydı. İnsanlar toplumda değil onun parçası olan gruplarda sosyalize olur. Toplumsal değerler gruplar üzerinden kişiler tarafından içselleştirilir veya reddedilir. Birinci sosyalizasyon ailededir, sonra okulda ve arkadaş gruplarında sosyalizasyon gelir. Sosyalizasyonun bileşenleri ilerleyen yıllarla birlikte değişir. 1990 sonrasındaki yıllarda medya –TV kanalları- önemli bir sosyalizasyon faktörü olarak öne çıkar. Türkiye önce ülke dışına yayın yapan bir TV kanalı kurdu, ardından çanak antenlerle ülkedeki çok sayıda TV izlenebilir duruma geldi.

Almanya'da da çok sayıda kanal var belirlemesine karşı, Türkiye'nin 2000'li yıllarda ABD'den sonra TV dizileri ihracında ikinci büyük ülke olduğunu, dizi filmlerin birçok ülkede izlendiğini belirtmek gerekir. Mesela büyük bir Latin Amerika pazarı bulunuyor. Avrupa'da bu dizileri en fazla satın alan ülke ise İspanya. Bunun nedenlerinin açıklanması ayrı bir konudur, burada girmeyeceğim. Şu kadarı belirtilebilir: bunlar sadece dizi film değil aynı zamanda belirli bir dünya görüşünü insanların bilincine yerleştirme filmleridir. En çok izlenen dizi film Kanuni Sultan Süleyman'ın aşk hayatını konu alan Muhteşem Yüzyıl'dır. 16. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarının en fazla genişlediği dönemdir.

Türkiye sadece orada ya da 3000 km uzakta değil, aynı zamanda buradadır.

Eskiden beri konuşulan bir başka saptama ise, göçmenler/mülteciler ülkelerindeki sorunları buraya taşımasının şekliyledir ama bu önemli oranda mümkün değildir. Bu sorunlar aynen olmasa bile yaşananlar uzaktaki ülkeye taşınmaktadır. Bu durum Almanya'ya özgü değildir.

Yunanistan ile Makedonya arasında sorun vardı ve Yunanlılarla Makedonlar on yıl kadar önce bu nedenle Sydney'de büyük bir sokak kavgasına neden olmuşlardı.

Eskiden sorunlar bilinmezdi ya da geç öğrenilirdi, iletişim devrimiyle birlikte bu durum ortadan kalktı, artık neredeyse anında öğrenilebiliyor.

Dünyanın her yanında büyük göç hareketleri var. Savaştan ve açlıktan kaçanlar genellikle komşu ülkelere gidiyorlar. Afrika'da durum böyledir ve benzeri Suriye için geçerlidir. Büyük göçlerin bir bölümünün Avrupa Birliği'ne gelmesi kaçınılmazdır. Karşımızdaki sorun şu veya bu şekilde Almanya'ya gelen ve kalabilen insanlarla birlikte yaşayabilmek için hangi ortak değerlerin paylaşılacağıdır?

Jürgen Habermas'ın önerisi bana da uygun geliyor: anayasal yurtseverlik ya da Almanya anayasasının ortak değer olarak kabul edilmesi ve başka ortak değerler aranmaması. Bir zamanlar köken olarak Türkiye'den gelen birisi Almanya-Türkiye futbol maçında Almanya'yı tutmalıdır, aksi durumda uyumsuzdur denilirdi. Bu tür belirlemelerin zamanı geçmiştir. İnsanlar birden fazla kimliklidir ve belirleyici olan bir arada yaşayabilmek için yeterli ortak değerlere sahip olmaktır. Bu değerlere dayanan kolektif kimliğin dışında insanlar farklı değerlere de doğal olarak sahip olacaklardır. Burada önemli olan bu değerlerin Anayasanın temel ilkeleriyle ters olmamasıdır.

Bugünden bakıldığında Almanya'da uyum otuz yıl öncesinden daha gelişmiştir. Göçmen kökenlilerin eğitim düzeyi yükselmiş, bazıları üniversite bitirmiş, çok sayıda kişi Alman vatandaşı olmuştur. Çokkültürlülük hayatta eskisine göre daha fazla yer bulmaktadır. Bu gelişmeye tepkiler de olacaktır, sonuçta bir kültür, bir hayat tarzı değişiyor. Sadece göçmenler değil Almanlar da değişiyor. Yeni Almanlarla eski Almanlar arasında sürekli sorun olacaktır.

Bu nedenle uyum konusu sürekli olarak tartışılan bir sorun olmaya devam edecektir. Burada dikkat edilmesi gereken sorunun içeriğindeki değişimdir. Bir örnek vermek gerekirse eskiden uyumla birlikte gündemde olan asimilasyon belirlemesi kaybolmuştur. 1990 sonrasında iletişim araçlarındaki büyük gelişmeyle bildiğimiz anlamda asimilasyon ortadan kalkmıştır.

Özel olarak Türkiye ve yıllarca oradan gelenlere gelince... Konumuz 1960'lı yıllarda başlayan ve aile birleşmeleriyle süren işçi göçü değildir. Türkiye'yi terk etmek zorunda kalan, Almanya'ya

gelip iltica eden insanlar; bunların sayısı, buradaki hayatları ve zaman içinde değişen bileşimleriyle ilgilidir.

12 Mart 1971 darbesinden sonra Almanya'ya gelmek zorunda kalanlar vardı ama bunlar hem sayıca azdı, hem de 1974'te çıkan aftan sonra geri döndüler.

1977'de İstanbul Taksim'de 1 Mayıs'ta 34 kişinin öldürülmesi ve devlet destekli MHP'nin saldırıları sonucu artan oranda kişi Almanya'ya gelmeye başladı. Mesela tanınmış yazarlardan ve öğretmen hareketinde aktif olan Fakir Baykurt öldürülme tehlikesi nedeniyle yıllarca Duisburg'da yaşayacaktı. Ardından 12 Eylül darbesi geldi. Yoğun işkence, idamlar, gözaltında kaybedilen insanların yanı sıra çok sayıda kişi de aranıyordu. 1980-1983 arasında F. Almanya'ya kaç kişinin geldiği bilinmiyor, 30 bin kişi olarak tahmin ediliyor.

Türkiye tek örnek değildir, aynı dönemde Latin Amerika ülkelerinde de faşist darbeler gerçekleşmiş ve çok sayıda kişi başka ülkelere gitmek zorunda kalmıştır. Türkiye'nin özgün yanları vardır.

Birincisi: politik mültecilik başka ülkelerde belirli bir dönemi kapsarken, Türkiye tarihinde süreklilik göstermektedir. Çok sayıda kişi ülkeyi terk etmek zorunda bırakmakta, şartlar değişince bunların bir bölümü geri dönmekte, ardından yenileri gelmektedir. 1980'li yıllarda gelen politik mültecilerin bir bölümü Türk Ceza Yasası'nın değişmesi sonucu 1990'lı yıllarda geriye döndüler. Bu dönemde farklı bir göç, Kürt göçü başladı. Ülkede yaşanan savaş, köylerin boşaltılması, Kürt dilinin bile kabul edilmemesi sonucu çok sayıda Kürt önce büyük kentlere, oradan da dünyanın değişik ülkelerine gitmek zorunda kaldı. Almanya ve diğer Avrupa ülkelerindeki Kürt nüfusu hızla arttı.

İkincisi: bir ülkeyi terk etmek zorunda kalmak her zaman o ülkenin dilini de terk etmek anlamına gelmez. Şili'deki darbeden sonra Meksika'ya gitmek zorunda kalan politik bir mülteci ülkesini terk etmiş ama dilini, İspanyolcayı terk etmemiştir.

Türkler ve Kürtler ise ülkeyi ve dillerini terk etmek zorunda kalmış olsalar bile klasik bir mültecilik yaşamadılar çünkü geldikleri ülkelerde, özellikle Almanya'da yıllar önce gelmiş ve yerleşmiş vatandaşları hatta tanıdıkları vardı. Bu anlamda bir Türkiye'den çıkıp ötekine geldiler. Herkes kısa sürede dönmeyi düşünüyordu ama kalma zamanı uzadıkça uzadı. Küçük bir kesim

dönebildi, sürekli olarak başkaları geldi ve mülteci kökenlilerin ya da ülkeyi terk etmeye mecbur kalmış sürgünlerin sayısı gittikçe arttı.

Son üç yıldır Türkiye'den Almanya'ya daha önce benzeri bulunmayan yeni bir mülteci akını oldu, bu halen de sürmektedir. Yenilerin benzersizliği üç yöndendir:

Birincisi: çok sayıda üst düzey bürokrat mültecilik için başvurdu. Generaller, büyükelçiler ve benzerlerinin sayısını bilmiyoruz ama gazetelerde çıkan haberlerden tahminimiz en az birkaç yüz kişi olduklarıdır.

İkincisi: eskiden büyük oranda sol görüşlü mülteciler gelirken, bu kez İslamcılarının bir kesimi kitlesel olarak gelmeye başladı. Darbe teşebbüsünün ardından büyük bölümü keyfi olan tutuklamalar başlayınca çok sayıda Gülen Hareketi mensubu buraya geldi. Bunlar önceden de Almanya'da örgütlüydüler. Yeni gelenlerin sayısını bilmiyoruz ama en az birkaç bin kişi denilebilir.

Üçüncüsü: bu kesim mülteci veya sürgün değildir. Ülkede herhangi bir politik ya da ekonomik sorunları bulunmamaktadır. Genellikle doktor ve benzeri mesleklere sahip olan bu kişiler genellikle evlerini ve arabalarını satıp aile olarak Almanya'ya geliyorlar. Gerekçeleri, artık bu ülkede yaşayamaz durumda olduklarıdır.

Bu kesimin bir benzeri de kararnamelerle işlerine son verilen ve haklarında dava açılan üniversite öğretim üyeleri oluşturuyor. Bunların bir bölümü iltica ederken kalanı buldukları burslarla burada kalabiliyorlar. Can Dündar, Aslı Erdoğan gibi tanınmış gazeteci ve yazarlar da bu kategoridedir. Erdoğan Frankfurt kentinin sürgün yazarlara verdiği bursla kalmaktadır.

Bu kesimin de sayısını bilmiyoruz ama tahminen en az bin kişi civarındadır. Türkiye'den Almanya'ya yönelik önemli bir beyin göçü gerçekleşiyor. Sayı sürekli artmaktadır. En azından İngilizce bilen bu insanların Almanya ile kayda değer bir uyum sorunları olmayacaktır.

Son bölümde Avrupa Sürgünler Meclisi ve faaliyetlerinden söz edeceğim.

ASM yedi yıl önce kuruldu. Sürgünün kendi konumunun farkına varması, yaşadığı ülkelerde kalıcılığını anlaması, zaman içinde önemli bir birikim oluşturmasının ardından kendi konumunu incelemek gündeme gelebiliyor. Faşizm yıllarında yaşanan Alman sürgünlüğü iyi bir arşive sahip olmakla birlikte bu tarihin değerlendirilmesinde aradan 60-70 yıl geçtikten sonra bile yeni kavramlar ortaya çıkabiliyor. Mesela yaratıcı sürgünlük gibi. Burada kastedilen sürgüne gidenlerin yaşadıkları yeni ülkede üretimlerini sürdürmeleri ve bunların yıllar sonrasına kalmasıdır. İki örnek vermek gerekirse birisi Frankfurt Okulu'ndan ABD'ye sürgüne giden Adorno ve Horkheimer'dir. 20. yüzyılın önemli felsefe eserleri arasında sayılan Aydınlanmanın Diyalektiği burada yazılmıştır. Bir başkası Anna Seghers'tir. Önce Fransa'ya giden, bu ülkenin işgali sonucu Meksika'ya gitmek zorunda kalan Seghers dönünce Almanya Demokratik Cumhuriyetine yerleşir. Sürgünde de Transit gibi yapıtlarla romancılığını sürdürecektir. Bizden bir örnek verilecek olursa Doğan Akhanlı sayılabilir. Fazla olmamakla birlikte başka örnekler de vardır.

Bu örnekler sürgünün insanın mutlaka kaybolduğu yer anlamına gelmediğini, yaratıcı bir sürgünlüğün de mümkün olduğunu gösterir.

ASM'nin başlıca iki amacı olduğu söylenebilir. Birincisi, dünya sürgünlük tarihinde kendi yerimizi ortaya çıkarmaktır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ve cumhuriyet yıllarında sürgünlük önemli yer tutar. Burada sürgünlükten kastedilen ülke içinde belirli bir süre ve belirli bir yerde ikamet etmek zorunda bırakılmak değil, ülke dışına sürgündür. İnsanlar ülkeyi terk etmek zorunda kalırlar, bir süre sonra dönebilirler veya dönemezler.

İstiklal marşının yazarı Mehmet Akif Ersoy bir dönem Mısır'a sürgüne gider. Türk edebiyatının tanınmış kadın yazarlarından Halide Edip Adıvar, Atatürk ile ters düştüğü için ülke dışına çıkmak zorunda kalacak ve romancılığını burada da sürdürecektir. Tanınmış bir romanı olan Sinekli Bakkal'ın orijinali Fransızca yazılmıştır.

Kendi sürgünlüğümüzle Yunanlıların, Şilililerin ve diğer ülkelerin yaşadığı sürgünlüğün benzer ve ayrı yanları nelerdir? Bu konuyu yeni yayınlamaya başladığımız Sürgün dergisinde işlemeye yöneldik.

İkinci konu, interpol ile ilgilidir. Türkiye hükümetleri muhalif olan her kişi hakkında uluslararası yakalama emri çıkarıyor. Bu insanlara yaşadıkları ülkede bir şey olmuyor ama ülke dışına

çıktıklarında tutuklanabiliyorlar ve Türkiye'ye iadeleri gündeme gelebiliyor. Hatırlarsanız geçtiğimiz yaz Doğan Akhanlı da benzer durumu İspanya'da yaşamıştı. Çok sayıda Kürt politikacı da aynısını yaşadı.

Konuyu avukat arkadaşlar aracılığıyla araştırdık ve merkezi Londra'da olan ilgili bir kuruluşa ulaştık. Bu kuruluştan yaşadığı ülkede politik iltica hakkı almış bir kişinin interpol listesinde yer alamayacağını öğrendik ve bunu değişik Avrupa ülkelerinde yaşayan bütün sürgünlere bildirdik. İnterpole üye her ülke bunu uygular mı bilemiyoruz ama en azından Kırmızı Bülten nedeniyle tutuklanan kişilerin ellerinde güçlü bir dayanak bulunacaktır.

Türkiye'nin kaç kişi hakkında Uluslararası Yakalama Emri çıkarılmasını istediği bilinmiyor ama binlerce olduğu tahmin ediliyor. AKP yönetiminden gelen taleplerin dikkatle incelenmesini sürekli talep ettik ve bu konuda biraz da olsa gelişme sağladık. Konunun güncelliği önümüzdeki yıllarda da sürececek gibi görünüyor.

İnterpol gittikleri ülkede sürgünleri baskı altında tutmak için AKP tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Politik muhaliflere karşı baskı yöntemidir.

Bu yılın sonunda Nürnberg'de ilk "Sürgünler Buluşması"nı gerçekleştireceğiz. Avrupa ülkelerine yayılmış çok sayıda sürgünün buraya katılması mümkün değil ama alanında bir ilk olacaktır. 1971'de Belçika'ya gelmek zorunda kalan en eski sürgünümüz gazeteci ve yayıncı Doğan Özgüden'in bu toplantıya katılacak olması ayrıca önemlidir. Bu tür toplantıları değişik ülkelerde de yapmayı planlıyoruz."